

JOULUMUISTOJA

ODOTUS

Aamulla alkanut lumisade senkun voimistui aattoiltana lumimyräkkäksi. Mäenrinteessä seisovassa Joenpolven vanhassa hirsimökissä pyöri jouluvalmisteluja tekevän äidin mukana viisi sotaorpoa. Etenkin kaksi pienintä, muutaman vuoden ikäistä lasta olivat kiinni äidin helmoissa. Minä jonkun vuoden vanhempi olin jatkuvasti kyselemässä: - Millonka se joulupukki tulloo? Katraan vanhimmat jo kouluikäiset, varsinkin poika oli tietävinään: Ei semmosta pukkia oo olemassakka... Äidin mulkaistua sanojaa. -On se vaenessii, se on vieny meijän kaekkii kirjeet nurkkapiästä.

Eilen haettu kuusi seisoivatuvan keskilattialla itse tehdyin olkkikoristein kynttilöitä odottaen... Laittaessaan kamarista hake mansa miehensä sotilaskuvan pienelle seinähyllylle äiti sanoi; - Tämä on meillä toenen joulu ilman issee! Voe hyvänen aeka... Onko se kello jo nuin paljo? Nyt pittää lähtee pistämää saana läpiämään. Minä halusin lähtee äidin mukaan. Kun olin laittanut lakin päähäni olin jo menossa porstuassa, niin äiti komensi: Lyyssin laetat piälles ja kintaat kättee ja tuosta viet syttypuut, että minä suan tuasj aakasta polokua...

Laittaessaan kahta pienipää lastaan päiväunille äiti komensi isompia syömään ja olemaan kiltisti. Kohta kuului kauhea kissan parkaisu.

- No mittee tiällä nyt tehään? Tuo heitti kissan hännästä lattiajalle. - Nii kaet ku se tulj lipomaan voeta minun kakun piältä! - Ethän sinä vuan syöny sitä palasta?. -En kaekkia.. Huomat tuuan että pienimmät olivat nukahtaneet omia aikojaan, niin äiti laittoi suolavettä ja käski tällä "kissankurittajan" kurlata suunsa.

Seinällä olevan öljylampun, tuijun sytytettyään äiti ehti vielä samalla tikulla pistämään tulen uuninranssilla olevaan itsetehtyyn kynttilään. Kurkistettuaan leivinuuniin äiti totesi kynttilän valossa kinkulle kuuluvan hyvää. Luukun suljet tuuan totesi itselleen laatikoiden vielä kypsyvän sopivasti siihen mennessä kun Hilja ja Eino tulevat.

JOULUMUISTOJA

Kelloa vilkaistuaan ajatteli että tunnin sisällä ovat Uitonsillassa. Siitä ne taproovat tässä kelissä vielä tunnin verran. Metelinmäestä olis puolta lyhyempi matka, mutta ei se Makkosen vuoro varmaankaan tällä kelillä uskalla pysähtyä.

Pienimmänkin rasahduksen kuultuaan lapset valpastuivat kyselemään, mikä se olj? Yksi isommista uskaltui kurkistamaan ovenraosta. Tiällä on

nuapurin koera! - Penikö se tulj hakemaan itelleen joulusyötävää. Kinkkuluuta suat vielä outtoo, mutta minäpäskaton onko sulle kahverissa joululahjoo? Tuosta suat tuommosen, lähähän kotiisi, ne jo outtavat.

Vanhimman lapsen sylissä oleva pienimmäinen toisti isosiskon perässä, itin kuva! Kun olin taas kerran saanut äidiltä vastauksen pukin tulosta, niin heti perään halusin tietää: Kääkös se joulupukki taevaasakkii? -Voe laps hyvä, enkelit jaakkaa siellä kaekille Jumalan antamat lahjat.

Iltoimilleen navettaan lähtöä puuhaa-

van äidin apulaiseksi olisivat lähteneet kaikki kolme vanhinta lasta, mutta hänpä otti tällä kertaa vain vanhimman pojan. - Navetalle männessä myö aakastaan polukuja, käävään saanalla heittämässä häkälölyyt ja... -Äet elä anna sen nuolettoo sormiaan vasikalla. huudettiin ovenraosta. Ja siinä samassa kissa vilahti huutajan jalkojen välistä ja hyppäsi yhdellä loikalla porstuan portailta kauaksi lumihankeen. - Mäne siitä huutamasta, ja pankoo se ovj kiini! Luonnikkaasti navettatöiden päättyessä äiti antoi vielä ylimääräisen jauhosuuruksen äskettäin poikineelle lemmälle ja avustaja silitti tällä väillä vasikan niskaa hinkalon raosta ja taisipa vähän nuolettaa toista kättää vasikan suussa. Navetan ovea kiinni laittaessaan äiti toivotti joulurauhaa navetaan.

Heti navetasta tulon jälkeen kätensä virautettuaan äiti teki lapsille voileivät, pienimmille pienemmät, ja kaatoi kaikille peltimukiin yhteiseksi juotavaksi lypsylämmintä maitoa. -Kinkkua syyvään saanan jäläkeen ruokapöyvässä. Minä ilmoitin heti: - Minä en aenakaa syö meijän sian lihhoon! -Kaekki myö syyvään ku vieraat tulloovat, - Syöpkö pukkikii meillä, tiedusteli toiseksi nuorin?

Kun äiti oli tyhjentänyt likaämpärin - ja pienempien tarveastian, niin hän oli kuulevinaan että joku iso auto oli nou-

JOULUMUISTOJA

semassa Metelinmäkeä ylös. Sisälle mentyään ja katsottuaan kelloa huomasi ajan sopivan Makkosen linja-auton tuloon. Saunapyyhkeet ja Rexsona -saippuan antaessaan lapsille äiti kiirehti heitä lähtemään saunaan. - Mänkeehän että keretään saanoo, ennekun vieraat tulloovat. Minä tulen pienimpiin kansa perässä. Joku lapsista huuteli mennessään - Kääkö pukki saanassa! Joskus kesällä se kerkii käämään, isoin pojista tiesi.

Äidin tultua saunan porstuaan niin hän kuuli kauheaa melskettä saunasta. Oven aukaistaan kaikki kolme heittelivät vettä kiukaalle jos jollakin konstilla - Ja äkkiä pesulle sieltä, että jäp muillekii löylyä! Peskee isommat ihtenä, minä pesen tämän iltaunisen piän. Eläpäs karkoo siitä...

Vanhin pojista oli peseydyttyään lähtenyt ja kipaissut pitkällä säärillään vikkelästi sisälle. Minä sitten harpoin ison siskon perässä. Kun olimme tulleet ulko-ovelle, niin sisältä kuului: - Onko siellä kilttiä lapsia? -Joulupukki! Oon tiällä ja siinä samassa tarrasin saunakaverin käteen. -Kukas se vollotti saanassa ku piätä pestiin? -Kun minun siliimiin mänj saeppoota. Luvattuani syödä sitä kinkkua niin tuvan ovi aukaistiin ja vanhin pojista oli kuusen luona.

-Kahtokeepas mittee se pukki on tänne jättäny? Joululahjoja! Siinä samassa olin kontillani nykäisemässä paketit kuu-

sen alta, mutta isosisko halusi antaa sen ilon saunasta tuleville perheen nuorimmille.

Äiti asteli rauhassa pyyhkeisiin käärstyjen pienien perässä. Taivaanranta alkoi entistä enemmän kirjastua, ja tähtiä alkoi syttymään. Loppumatkasta

hän otti pienimmän syliinsä. Sisälle tultuaan äiti sai tietää, että kuusen alle on tuotu pieniä paketteja: -Voe ihmettä! No, se olj varmaan tonttu joka mänj kyökin puolen ovesta sissää kun minä lähin tuvanovesta näehin kansa saanaan. Missees se keskimäenen veljkulta on? -Mänj muata, suuttu kun ei suanu ottoo kuusen alta pakettija. Semmosta se tekköö se iltaunisuus. Eikä aikaakaan kun pienimmät olivat repimässä pake-teista papereita.

Lukutaitoiset eivät meinanneet millään ehtiä katsomaan mikä kenellekin oli. Onneksi nukkujan paketin äiti ehti ottaa huostaansa. Kaikki lapset olivat kohta tikkumelli sussia. Isoimmat jo olivat tempaisseet tontun tuomat lämpimät villasukat jalkoihinsa ja siinä olivat lait-tamassa äidin kaulaan raidallista kau-lahuivia. Pienimmät yrittivät ja yrittivät kiskoa saunalumikosteisiin lastenpulleisiin jalkoihinsa sinipunaisia sukiaan. Isomman mielestä se olj tontun vika

JOULUMUISTOJA

kun ovat "killeet" mutta pienemmän mielestä nämä ovat "tievät". Isommatkin alkoivat olla pitkästyneitä isälmen vieraiden ja pukin odotukseen ja äitikin alkoi entistä useammin vilkuilla seinähyllyllä tikittävää herätyskelloa. Poika joka oli jo selvillä aikahyvin ajankulusta: -Kello jo viis ylj seihtemen, ei vieraat aenakaa ennee tule ja jos pukki tulloo heittäköö säkkisä porstuuan... -Ootetaa vähäaekoo, puelj tuntia, sitten syyvää ja ruvetaa makkoomaan...

Mutta siinä samassa kuului kopsetta porstuasta, oveen koputettiin ja toisen koputuksen jälkeen oven raosta kuului: -Tiällä porstuassa on taennu pyörähtö joulupukki? Hyvä kun tulijat, punaposkiset hyväntuuliset vieraat ehtivät tulla sisälle, niin lapsiktras syöksyi porstuuan ja minä sängystä hypättyäni olin isompien mukana kohta raahaamassa pukin jättämää joulun vihreää pahvista isoa sangallista astiaa sisälle. Tohinan vähän laannuttua äiti sai toivottaa tervetulleeksi Hilja- tädin ja Eino-sedän, kuten hän oli opettanut lapsilleen aikuisista ihmisistä.

Vanhin lapsista sai lukea lahjansaajan nimen ja Hilja-täti ojensi sen saajalle, toivottaen samalla "Hyvvee Joulua Sinulle". Eikä kestänyt kauan kun oli lattialla paperinsilppua ja narua, ja varsikin kaksi pienintä olivat esittelemässä saamiaan " Minä saen tämmösen ja tämmöten kuului joka puolella tupaa."

Kun isoimmat olivat laittaneet pukintuomat villaiset päälleen niin he pyörähtivät tädille ja sedälle niiaamassa ja pokkaamassa pukintuomista lahjoista. Ja sitten he istuivat sängylle katselemaan uusia kuvakirjojaan.

Minun kiukkuni oli karannut aukioleesta tuvanovesta alkaneen pakkasen purtavaksi. Ja kohta villapaita takaperin päällä juoksin pukintuomaa liinaharjaista hevosta pitkin

tuvan lattiaa, välillä se otti laukkaaskelia kamarissakin jossa äiti ja vieraat olivat nauttimassa tulokahvia ja vaihtamassa kuulumisia...

Joulupödan katettuaan äiti laitto muutamia lasten kanssa valamamiaan kynttilöitä joulukuuseen. Lapset olisivat halunneet kynttilöitä alaoksillekin: - Kissan takia ei passoo, se polttaa ihtesä. -Missees se muuten on, livahtiko se saanojen mukkaan? Kurkistessaan ulos saunalle päin hän huomasi, ettei lyhty palanut saunan ikkunan ulkopuolella. -No, ei kaetse pala kun se tuossa penkinpiässä oottamassa saanojia, voe hyvänen aeka minua! Siinä samassa saunan porstuasta loikkasi kissa ja astui nainen ja hänen jälkeensä taskulam-pun valoa näyttävä mies.

JOULUMUISTOJA

Saunojien sisälle tultua äiti jatkoi siunailujaan... Oeshan myö haettu lyhti, mutta kun puihin takkoo nouseva kuu alako valasta ja Einolla tuo Aeramin taskulamppu. Tulomat kallakii minä näätin sillä valoo kun miehet työnsivät havuja linjakkaan takapyörien alle ja tuas päästiin yks mäki ylös. -Petikö tetä kittan taanatta? -Ei pesty, mutta se viihty porsuassa kun setä anto sille taskustaan matkaevvään palan.

Kohta Eino-sedän ruokasiunauksen jälkeen äiti vei pienimmät ruokailemaan matka-arkun kannelle kattamaansa pöytään ja itsekin kohta joutui menemään lautasineen "pöydänvanhimmaksi" kisalle kinkunsiivuja tyrkyttävien pöytään. Vaikka Hilja -täti sanoi meidän pärjällevän tässä pöydässä, niin kumminkin äiti taas tuli katsomaan että pöydässä on kaikkea. Nähdessään minun lautasellani kinkunpaloja, äiti ei ehtinyt sanoa mitään kun minun suustani karkasi - Näessä on sisänahkoo, en syö! Peruna-laatikon aenakii syöt ja sitte jäläkiruuvan...

Ruokailun ja pienen aikuisten jutustelu- ja lasten leikkituokion jälkeen alkoi uni-harso laskeutua varsinkin aikuisten päälle. Tonttusukkapaketin repäistyäni auki nykäsin villasukat jalkaani ja tikkumellin huvetessa suussani ravautin puuhevos-tani ympäri tupaa. - Oesitta pyytäneet pukin tuomaan itellenne, sanoin pienemmille.

Äidin siivottua ruokapöydän siskonsa kanssa he päättivät yhdessä jättää tiskauksen huomiseen. -Kello on tulossa kymmeneen. Nyt myö männää Joenpolven mökissä muata...

'Keskimmäinen velikulta' Niilo Herranen asuu nykyään Kurussa, joulumuistot ovat hänen lapsuudenkodistaan Joenpolvesta Pielavedeltä.

Joulusauna

Puhdistautuminen on liittynyt suurien juhlien valmisteluihin kaikkialla maailmassa. Jouluaattona saunominen on kuulunut vanhoihin maalaistapoihin Suomen lisäksi muissa Pohjoismaissa ja Virossa.. Ruotsissa joulusaunassa käynti jatkui keskiajan jälkeen, vaikka saunomisesta muuten vähitellen luovuttiin. Joulusaunassa käytiin kekriperinettä jatkaen jo keski- tai iltapäivällä, jotta haltia tai suvun vainajat saivat rauhassa kylpeä tavalliseen aikaan. Puhuminen saunassa ei yleensäkään ollut suotavaa. Koska ennen syntymäjuhla teki löylyhuoneen tavallistakin pyhemmäksi paikaksi. Hilpeämpää saunaperinnettä taas edustaa naapurin saunan lämmittäminen tapaninaamuna.

(Kirjasta Joulu joutui SKS, Nirkko, Vento)